

เทศน์เช้า วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๔

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาเจออุทกภัย เห็นไหม ทุกคนเวลาเดือดร้อนนี้ทุกข์ยากมาก เวลาทุกข์ยากมากมัน เหตุการณ์เฉพาะหน้า ถ้าเหตุการณ์เฉพาะหน้าคนจะแบกทุกข์ แต่ถ้าเรามีสตินะ เรามีสติ เหตุการณ์เฉพาะหน้ามันรับแล้วรับอีก มันล้าเหลือเกิน ทีนี้คนเราถ้ามีน้ำใจต่อกัน ถ้าเรามีน้ำใจต่อกัน เห็นไหม สิ่งนั้นมันจะพอแก้ไขไปได้ ปะทังไปได้ แต่ถ้าไม่มีน้ำใจต่อกันนะ มันแบบว่า ปัญหา ยิ่งเรื้อรัง

ปัญหาอุทกภัยหนึ่ง ปัญหาของคนที่ยึดติดกัน แต่ถ้าสิ่งใดจิตใจเราพอประมาณ เราพอประมาณ โลกเป็นแบบนี้ เราเป็นญาติกันโดยธรรมนะ นี่สิ่งที่เกิดมามันเป็นวิบากกรรม เป็นวิบากเพราะคนเราต้องเกิด จิตนี้ต้องเกิด เกิดในสถานะก็แล้วแต่ จิตนี้ต้องเกิดเพราะมันมีแรงขับของมัน พอมีแรงขับของมัน เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เห็นไหม เราเกิดมาเป็นมนุษย์เรามีสิทธิเสมอภาคกัน ทุกอย่างเสมอกัน แต่จิตใจมันไม่เหมือนกัน

ถ้าจิตใจไม่เหมือนกัน เห็นไหม คุณคนร่างกายแข็งแรง จิตใจแข็งแรง ร่างกายแข็งแรง จิตใจอ่อนแอ นี่ถ้าร่างกายอ่อนแอ จิตใจแข็งแรงนะเขายังสู้โลกได้ การสู้โลกนี้มันสู้โลกเพราะความตั้งใจ ความตั้งใจว่าจะอยู่ ถ้าความตั้งใจจะอยู่ เห็นไหม คุณเวลาคนไข้สิ เวลาคนไข้จิตใจอ่อนแอ นี่ว่าไม่ไหวๆ นะซื่อตายเลย แต่คนไข้ร่างกายขนาดไหนนะ จิตใจเข้มแข็งนะเราจะอยู่ เราต้องอยู่ได้ เราจะอยู่

จิตใจเข้มแข็ง นี่เวลาที่มีการรักษามันไปให้ผลกับร่างกายนั้นด้วย ถ้าร่างกายอ่อนแอ มันเหมือนทางโลก เห็นไหม ร่างกายของคนจะเข้มแข็งได้ต้องมีการออกกำลังกาย ต้องดูแลรักษา ร่างกายของเรา อันนี้เป็นเรื่องปัจจุบันที่เราดูแลรักษานะ แต่เวลาคนพิจารณา เวลาคนพิจารณาว่าเป็นเรื่องกรรมๆ มันกรรมอะไร? คนเหมือนกันกรรมอะไร? มันมีกรรมอะไร?

คำว่ากรรม เห็นไหม อุบัติเหตุคือกรรม สิ่งที่เป็นอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นมันก็เป็นกรรมทั้งนั้นแหละ สิ่งที่เป็นกรรมนะ กรรมนี้ทำไมมันเกิดเฉพาะล่ะ? ทำไมมันไม่ไปเกิดกับคนอื่นล่ะ? ทำไม

มันเกิดสภาพแบบนี้ล่ะ? แต่ถ้ากรรมเกิดขึ้น เห็นไหม ถึงนั้นผ่านไปแล้ว ปัจจุบันนี้เราจะแก้ไขของเรา จะดูแลของเรา

นี่พูดถึงว่าอุบัติเหตุ พูดถึงในร่างกายที่มันพิการ แต่ถ้าเราไม่พิการ หรือเราพิการก็แล้วแต่ เราต้องฟื้นฟูของเรา การฟื้นฟู เห็นไหม ร่างกายมันจะเข้มแข็งขึ้นมาได้ด้วยการดูแลรักษามัน คุณคนเจ็บไข้ได้ป่วยเขากายภาพบำบัดกันเพื่อให้ร่างกายมันฟื้นฟูขึ้นมา ถ้ามันฟื้นฟูขึ้นมา มันก็แข็งแรงขึ้นมาได้ ในเรื่องของจิตใจก็เหมือนกัน เราจะปล่อยไว้อย่างนี้หรือ? จิตใจของเรานี้เราจะปล่อยไว้อย่างนี้หรือ?

นี่เวลาความทุกข์ความยากเป็นของคนอื่นเราไม่เอา เราจะเอาของเราทั้งนั้นแหละ ถ้าเป็นความทุกข์ความยาก เห็นไหม ความสุขเราต้องการเป็นของเรา ความทุกข์ความยากเราก็ไม่ปรารถนา นี่แล้วเป็นความสุขความดีงามของคนอื่นนะ มันก็เป็นเรื่องของคนอื่นใช่ไหม? ถ้าเป็นความสุขความดีงามของเรา มันก็ต้องเป็นเรื่องของเรา ถ้าเป็นเรื่องของเรา นี่ฟื้นฟูมันอย่างไร

ถ้าฟื้นฟูมัน ดูแลรักษามัน ทำไมมันคิดอย่างนี้? ทำไมมันเป็นอย่างนี้? ทำไมมันอ่อนแออย่างนี้? เราพิจารณาสิ มันไม่มีสิ่งใดที่มันจะลอยมาเองหรือก อย่างเช่นว่าเวลาเราพิการ เราสิ่งต่างๆ ขึ้นมา คำว่าพิการนะมันเรื่องสุดวิสัย มันไม่ใช่ว่าเป็นลัทธียอมจำนนนะ เราต่อสู้ทั้งนั้น เห็นไหม เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า

“ความเพียรชอบ”

ความเพียร ความวิริยะ ความอดุสาหะของเราต่างหากละมันถึงจะให้เราพ้นวิกฤติไปได้ ถ้าเรายอมจำนน การยอมจำนนมันเป็นเรื่องการยอมแพ้ไป เราต้องไม่ยอมจำนน เราต้องมีความเข้มแข็ง ต้องผ่านวิกฤติอันนี้ไป แต่เมื่อมันเกิดสภาวะแบบนี้แล้ว ถ้าเรายังอ่อนแอ เห็นไหม ทีนี้พอเรื่องกรรม คำว่าเรื่องกรรมนี้เรายอมรับสภาพ แต่เราจะฟื้นฟูของเรา เราจะแก้ไขของเรา แต่ถ้าจิตใจมันอ่อนแออะ พอย่างนี้บ๊บบมันไม่ยอมรับไป

พอไม่ยอมรับนะ เวลาสิ่งใดให้ผลแล้วเราจะยอมรับหรือไม่ยอมรับมันเป็นสภาวะแบบนี้ คุณสภาวะโลกสิ โลกสภาวะแบบนี้ เห็นไหม นี่มันเกิดมาจากสิ่งใดล่ะ? ก็เกิดมาจากน้ำมือมนุษย์ทั้งนั้นแหละ เกิดจากน้ำมือของการกระทำของพวกเราทั้งนั้นแหละ ถ้าน้ำมือการกระทำของเรานี้ แล้วคนมีความรู้สึกนึกคิดมากน้อยแค่ไหนล่ะ?

ถ้าความรู้สึกนึกคิด เห็นใหม่ เราทำแล้วเราไม่ได้ประโยชน์ เราไม่ได้ประโยชน์แต่มันเป็นประโยชน์สาธารณะ มันเป็นประโยชน์สำหรับสภาวะแวดล้อมทั้งหมด นี่เราทำของเรา ใครจะเห็นแก่ตัว ใครจะเบียดเบียน ใครจะทำอะไร..

คำว่าสุตวิสัยนะ เหริยญมิสองด้าน คนเรามีคิดดีและคิดชั่วทั้งนั้นแหละ ทีนี้คำว่าคิดชั่วนะ กุศล อกุศล เห็นใหม่ คุณิเวลานายแมนธนูที่เทวทัตจ้างให้ไปยิงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เขาไปด้วยอกุศลนะ จะไปฆ่านะ แต่ไปพึ่งเทศน์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จิตใจนี้เปลี่ยนแปลงหมดเลย ขอบวชนะ ขอบวชแล้วสำเร็จเป็นพระอรหันต์ด้วย

สิ่งนั้นมันเป็นอกุศลนะ จะไปฆ่าไปทำลาย แต่เวลาไปฟังธรรมแล้วมันเปลี่ยนแปลงได้ เห็นใหม่ จิตใจของเราเนี่ยเราใฝ่ดีของเรา เราทำดีของเราเพื่อประโยชน์ ถึงสังคมใครจะเห็นดีหรือไม่เห็นดีเรื่องของเขาเนาะ เพราะมันเป็นคุณงามความดีของเรา นี่เวลาทุกขเวลายาก เวลาที่มีความรุ่มเย็นเป็นสุขในหัวใจของเรา มันก็เรื่องของเรานั้นแหละ แต่เรื่องของเรานั้นก็เกิดจากการฝึกฝน เกิดจากการกระทำ

เกิดจากการฝึกนะ! ถ้ามีการฝึก เห็นใหม่ คุณิหลวงตาท่านบอกว่า

“เราทำบุญกุศลมากขนาดไหน มีศักยภาพขนาดไหน ถึงที่สุดถ้าไม่ได้ภาวนามันก็เวียนตายเวียนเกิด มันต้องมาลงกันตรงนี้ไง”

นี่ลงตรงนี้เหมือนกับการฝึกๆ ใจ เราฝึกของเรา เราฝึกสติ เรามีสมาธิของเรา เราเกิดปัญญาของเรา แล้วถ้าเกิดปัญญาของเรามันจะซาบซึ่งนะ มันจะซาบซึ่งว่ากว่ามันจะเกิด กว่าเราจะเลี้ยวดู กว่าเราจะกล่อมเกลี้ยงเกลี้ยงคุณนะ กว่าจะพินฟูมานะ เวลาพินฟูมานะ เวลาจิตเรอดีขึ้นมา เรามีปัญญาขึ้นมา แหม.. มันสุดยอดๆ

นี่เราพินฟูมาขนาดนี้ แต่เวลามันเจริญองกามของมันไปเรื่อยๆ เห็นใหม่ มรรคหยาบกับมรรคละเอียดมันจะละเอียดของมันไปเรื่อยๆ พอละเอียดของมันไปด้วยความถูกต้องนะ ด้วยความถูกต้องสัมมาทิฐิ ด้วยความถูกต้อง ด้วยมรรคญาณ ถ้ามันละเอียดเข้าไปมันจะปล่อยวางไปเป็นขั้นๆ ของมันจนกว่ามันสมุจเฉตพหวน พอมันสมุจเฉตพหวนนะ อ้อ! เห็นใหม่ ถ้ายังไม่สมุจเฉตพหวน เราไม่มีสิ่งใดเทียบเคียงว่าอะไรมันเจริญพัฒนา มันจะพินฟูอย่างไร? มันจะไปถึงที่สุดอย่างไร?

ถ้ามันถึงที่สุดขึ้นมา พอถึงที่สุดมันสมมุจเฉท สมมุจเฉทมันขาดเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป เรา
จะเห็นเลยว่า นี่กว่าจะล้มลุกคลุกคลานมา กว่าจะเลี้ยงดูมา กว่าจะทะนุถนอมมา กว่าจิตใจมันจะ
เข้มแข็งมา เราจะรู้จะเห็นของเรานะ ถ้ารู้ถ้าเห็นแล้วนี่ปัจฉัตตัง ความเป็นปัจฉัตตัง ความรู้เกิด
จากภายในมันสะท้อนใจ พอมันสะท้อนใจขึ้นมา เห็นใหม่ สิ่งที่สะท้อนใจขึ้นมา นี้องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าต้องการที่นี้ ต้องการการกระทำ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ธรรมจักร พอพระอัญญาโกณฑัญญะมี
ดวงตาเห็นธรรม นี่เปล่งอุทาน “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ รู้แล้วหนอ” นี่ถ้ามันเป็นอย่างนี้
แล้วมันเป็นความจริงของเขาไป มันเป็นความจริงของเขา มันเป็นสมบัติของเขา ไม่ต้องไปบอก
ไปสอนอีกเลยละ มันยืนยันเลยละ แต่ถ้ามันเหมือนนกกับปลาอยู่ด้วยกันอยู่ละ มันเป็นโลกกับ
ธรรมไป

ความเป็นโลกเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นสสาร เป็นทฤษฎี เป็นกฎ เป็นสิ่งที่เป็นกรอบ แต่ถ้า
เป็นธรรมนะ ธรรมะมันละเอียดลึกซึ้ง คุณเวลายังมันมีเหลือบมุมในหัวใจ ก็เลยอยู่ตรงนั้นแหละ
นี่ใช้ปัญญาไป พิจารณาไปมันปล่อย ปล่อยขนาดนั้นมันไม่ขาด มันอยู่ได้พรมนั้นละ มันอยู่ได้จิต
ได้สำนึกนั้นละ มันอยู่ตรงนั้นนะ! จะทำอย่างไรมันก็อยู่ตรงนั้น แต่ถ้าพิจารณาไปเรื่อยๆ จนพลิก
ฟ้าคว่ำดินเลย มันสะอาดบริสุทธิ์ทั้งหัวใจไป พอมันสมมุจเฉทขาดมันขาด

ความแตกต่าง เห็นใหม่ การตัดทอนขาดกับสมมุจเฉทขาด การปล่อยวางชั่วคราว การ
ปล่อยวางนี่ปล่อยวางได้จริงๆ แต่ปล่อยวางขนาดไหน แต่มันไม่จบสิ้นกระบวนการมันมีของมัน
เดี๋ยวมันก็ฟื้นฟู มันพลิกกลับ มันพลิกกลับ เห็นใหม่ เวลายังมันเสื่อมถอย.. การกระทำทุกอย่างนะ
มันมีเจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญ ในแม้แต่ทุกๆ ชนิด แม้แต่ร่างกายของมนุษย์ แม้แต่นักกีฬา
เขาหมดอายุการใช้งานในอาชีพของเขา

นี่ก็เหมือนกัน ในศีล สมาธิ ปัญญา นี่เจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญ มันอยู่อย่างนั้นถ้า
ไม่ถึงที่สุด แต่ถ้าถึงที่สุดพับ! เรื่องเสื่อมเป็นไปไม่ได้ ความเป็นไปไม่ได้เพราะเป็นอกุปปธรรม
อฐานะ อฐานะที่ใครจะไปทำสิ่งนี้ให้มันแปรปรวนอย่างอื่นเป็นไปไม่ได้ นี่ที่ว่ามันเหนือโลกมัน
เหนือโลกอย่างนี้ไง แต่ถ้ามันอยู่ในโลก สภาพทุกอย่างมันไม่มีสิ่งใดคงที่

โลกนี้ตัฟเว ชัมมา อนัตตา นี้ถูก ตัฟเว ชัมมา อนัตตา ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา.. นี่
ธรรมทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายไป แต่อกุปปธรรมละ? อกุปปธรรมละ? ธรรมทั้งหลายคืออกุป

ธรรม อกุปปธรรม ที่นี้อกุปปธรรมมันจะรู้ชัด รู้แจ้งก็ต่อเมื่อจิตดวงนั้นเข้าไปเป็น ถ้าจิตดวงนั้นมันไม่เข้าไปเป็น เราก็ยังเทียบเคียงกันไป เห็นใหม่ พอเทียบเคียงก็ทบทวนตรวจสอบอยู่อย่างนี้ แล้วถ้าอยู่อย่างนี้เราก็ทำของเรา

นี่พูดถึงจิตใจมันเข้มแข็ง จิตใจเข้มแข็งมันพัฒนาการของมันเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป แล้วเรามองย้อนกลับมาสิ เหมือนผู้ใหญ่ดูเด็กๆ นะ เด็กๆ นี่ดูพัฒนาการของมัน เห็นใหม่ คุณลูกของเราสิ โอ้โฮ.. เวลามันเจริญเติบโตเรามีความสุขมากนะ เดินได้แล้ว วิ่งได้แล้ว โตแล้ว โอ้โฮ.. มีความสุขมาก นี่พัฒนาการของเด็ก พัฒนาการมันต้องโตมาแน่นอน แล้วถ้าเรามาดูพัฒนาการของใจล่ะ? นี่ถ้ามันพัฒนาการของมันขึ้นมาซะ ถ้าไม่รู้ไม่เห็นพูดไม่ได้ ถ้าพูดไม่ได้บ๊ีบมันก็อยู่ในกรอบไง ต้องพูดโดยกรอบ โดยพุทธพจน์ๆ

สาธุนะ พุทธพจน์ก็เคารพบูชา แต่อันนี้มันเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ววางเป็นกรอบไว้ไง วางเป็นกรอบไว้ให้เราก้าวเดิน ว่าปูนหมายป้ายทางคือถนน ถ้าไม่มีถนนหนทางเราจะบุกเบิกไปไม่ไหวเลย แต่ถนนนี่เราใช้ถนนสาธารณะ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสาธารณะ แต่เวลามันจะเอากันจริงๆ นี่นะมันต้องเป็นถนนส่วนบุคคล ใจเราต้องตัดถนนของเราเข้าไปในใจของเราเองไง มันจะลึกลับ มันจะซับซ้อนเข้าไป

มันต้องเป็นการกระทำของเรา ถ้าเป็นสาธารณะมันก็เป็นธรรมะสาธารณะ นี่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นธรรมสาธารณะ ที่เราเข้าใจกันนี่มันเป็นสาธารณะ แต่ถ้ามันเป็นของเราล่ะ? เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน

“อานนท์ เราเอาแต่ของเราไปนะ เราไม่ได้เอาของใครไปเลย”

นี่เห็นไหม เวลาพระอานนท์บอกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว มันจะหมดยุคหมดคราวเมื่อไหร่? ธรรมะนี่มันจะหมดยุคหมดคราว คือหมดโอกาสเมื่อไหร่? องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกเลยนะ

“อานนท์ ถ้าเมื่อใดมีผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม”

คำว่าสมควร.. สมควรคือทำตามความเป็นจริงไง แต่ถ้าเราทำโดยกรอบมันเกร็งนะ กลัวผิด กลัวพลาด ต้องอยู่อย่างนั้นนะ คุณสิเราเข้าไปในถ้ำ ถ้ำของบางคนถ้ำเล็ก ถ้ำใหญ่ ในถ้ำใหญ่มัน

ต้องกว้างขวางมากกว่า กว้างขวางมากกว่าก็ต้องจุของได้มากกว่า ถ้าที่เล็กกว่าก็ต้องบรรจุของได้น้อยกว่า

จิตใจของคนมันคับแคบ กว้างขวางแตกต่างกัน แล้วมันเข้าไปนี่มันจะวัดโดยอะไรล่ะ? คุณิเวลามรรคญาณ มรรคสามัคคี มันต้องใช้สมาธิเท่าไร? ปัญญาเท่าไร? น้ำหนักเท่าไร? มันสมควรเท่าไร? ก็ถ้าเล็ก ถ้าใหญ่ พอถ้าเล็ก ถ้าใหญ่ เวลาสำเร็จแล้วนะ ถ้าเล็กมันก็สำเร็จโดยถ้าเล็ก ถ้าใหญ่มันก็สำเร็จด้วยความถ้าใหญ่ จิตใจที่กว้างขวางเวลาสำเร็จแล้วมันก็แตกฉาน มันเป็นประโยชน์มหาศาล เพราะว่าคนมันกว้างขวาง ทุกคนจะเข้าไปอาศัยได้มาก ถ้าเล็ก ถ้าเล็กมันก็สำเร็จด้วยความถ้าเล็กนั้น มันก็เหมือนกัน คือถ้าสำเร็จก็คือสำเร็จเหมือนกัน นี่ความรู้เหมือนกัน

แต่ถ้าเล็ก เห็นไหม ถ้าเล็กมันก็เป็นถ้าเล็ก ถ้าใหญ่มันก็เป็นถ้าใหญ่ นี่แต่ละถ้า แต่ละบุคคลต้องแตกต่างกันหมดเลย ความแตกต่างหมดเลย คือว่ามันต้องเป็นการกระทำของใจดวงนั้น ฉะนั้นกตีกาหรือขอบเขตระบบของมัน เราก็ศึกษาแล้วเราทำของเรา พอเป็นของเราแล้วเราก็อ้อ! อ้อมันก็เป็นความจริงขึ้นมา

ฉะนั้น สิ่งนี้ค่าของน้ำใจถึงว่าสำคัญ ถ้าค่าของน้ำใจนะ คุณิเวลามีค่าของน้ำใจเราจะเป็นผู้นำ แล้วเราจะรวบรวม เกิดภัยพิบัติ เกิดสิ่งต่างๆ นี่ผู้นำ เห็นไหม ผู้นำจะรวบรวมสิ่งที่ไม่ให้แตกตื่น แล้วเรารวมกันแก้ไข รวมกันปกป้องดูแล ถึงภัยมามันก็ดูแลกันได้ แต่ถ้าภัยมา เห็นไหม ผู้นำก็ไม่มี ต่างคนต่างแตกกระสานซ่านเซ็น มีแต่ความตรอมใจ มีแต่ความทุกข์ เอาความทุกข์กับความทุกข์มาเจือจางกัน

แต่ถ้าเราจิตใจเป็นธรรม เห็นไหม ถึงจะเกิดภัย เกิดต่างๆ เขาก็ช่วยเหลือเจือจางกัน ทุกข์นั้นทุกคนทุกข์ร่วมกัน มันก็วางไว้ พอมันปล่อยวางได้ จิตใจมันก็มีสติความสดชื่น พอดำรงชีวิตได้ แต่ถ้าจิตใจอ่อนแอเนะ เวลาทุกข์มาบีบคั้นเราก็อ้อทุกข์ ทุกคนก็มีแต่ความทุกข์โถมใส่กัน มันก็มีแต่ความทุกข์กับความทุกข์

แต่เวลาจิตใจเราเข้มแข็ง จิตใจเราเป็นธรรมนี่มีความทุกข์ไหม? ทุกข์.. นี่ทุกข์เพราะอะไร? เพราะร่างกายมันต้องการอาหาร มันเหนื่อยล้า มันทั้งนั้นแหละ มันมีของมัน แต่จิตใจเราเข้าใจ เห็นไหม เข้าใจแบบผู้ใหญ่ว่าสิ่งนี้มันเป็นการเสื่อมสลายไป เราเข้าใจได้ แต่จิตใจของเด็กมันไม่ยอมรับ มันต้องการให้สดชื่น ให้เข้มแข็งอย่างนี้ตลอดไป

ถ้าจิตใจเข้มแข็ง เกิดภัยพิบัติ เกิดต่างๆ นี่ทุกข์ไหม? ทุกข์ ร่างกายเสื่อมสภาพมันทุกข์ไหม? ปวดเมื่อยลำบากไหม? ทุกข์ แต่เรารู้ตามความเป็นจริง เรารู้ตามความเป็นจริง เราเข้าใจได้ พอเข้าใจได้นะ เห็นไหม เราเจอจนกัน เราดูแลกัน แล้วเรารักษากัน นี่ค่าน้ำใจไง

ค่าน้ำใจ ถึงจะทุกข์ก็ยิ้มแย้มแจ่มใสทุกข์ด้วยกัน ยิ้มแย้มแจ่มใสนะ มันเห็นถึงคราวของ มันอย่างนี้ เราอยู่กับโลก โลกเป็นอย่างนี้ แต่ถ้าเวลาเราใช้ประโยชน์กับโลกละ? โลกนี้ก็มาเป็นอาหาร เป็นที่อยู่อาศัย เป็นที่เราจะบำรุงดูแลเราเพื่อประพฤติกฎปฏิบัติ เพื่อให้หัวใจได้ฝึกฝนไป

หัวใจเราได้ฝึกฝน เอาหัวใจเราให้ได้ ถ้าเรามีบุญกุศล อย่างเช่นเรามาทำบุญกุศลกันนี้ เห็นไหม ถึงจะเกิดอีก เกิดต่างๆ เราก็มีเครื่องบรรเทา เครื่องทำให้เราอยู่ของเราได้โดยไม่ต้อง หวั่นไหวจนเกินไป แต่ถ้าถึงที่สุดแห่งทุกข์ก็จบใช้ไหม?

แต่ถ้ามันไม่มีสิ่งใดเลย ถ้าคนจิตใจเข้มแข็งเขาไม่กลัวสิ่งใด ไม่กลัวสิ่งใด โลกนี้ไม่มี ตาย ก็จบ นั่นมันก็เรื่องของเขา เพราะว่าอะไร? เพราะสิ่งที่มีอยู่เขาไม่ขวนขวาย เห็นไหม เหมือนของ เรานี้ สิ่งที่มีอยู่เราขวนขวาย ถ้าเราเกิดสิ่งใดมา สิ่งที่เราขวนขวายมานี้มันช่วยบรรเทาเราได้ แต่ เขาไม่ขวนขวาย ถึงเวลาแล้วเขาไม่มีสิ่งใดบรรเทาเขา เขาตามแต่เขา เขาเชื่อหรือไม่เชื่อก็เรื่องของเขา

ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ก็เหมือนกัน แต่ของเราเชื่อด้วย เห็นไหม คุณติเวลาเราถือไตรสรณคัมภ์ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สัจธรรม เวลาเป็นทวดดาขึ้นมา สัจธรรมเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลง เทวดานี้เปลี่ยนแปลง สูงขึ้นๆ ได้ เพราะอะไร? เพราะเราเข้าใจพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แก้วสารพัดนึก

นี่ก็เหมือนกัน เราทำบุญกุศลแล้วเราทำของเรา เพื่อประโยชน์กับเรา เพื่อความเข้าใจของเรา ให้จิตใจเข้มแข็ง! จิตใจเข้มแข็ง จิตใจมีจุดยืนขึ้นมาแล้ว มันจะทำให้ชีวิตเรามีหลักมีเกณฑ์ ไม่ต้องไหลไปตามโลก ถ้าจิตใจเราอ่อนแอ สิ่งใดมาเราก็ไหลตามมันไป ถ้าเข้มแข็ง เราจะดำรงชีวิตของเราเพื่อประโยชน์กับเรา แล้วถ้าประพฤติกฎปฏิบัติเป็นความจริงได้ จะเป็นประโยชน์กับชีวิตของเรา จิตใจของเราให้มีหลักมีเกณฑ์ เอวัง